Каралды
Методик берләшмә җитәкчесе
______ Рамазанова Р.Н.
Беркетмә № 1
25 нче август 2017 нче ел

Килешенде
Уку-укыту эшләре буенча
директор урынбасары
______ Г.Т.Исмагилова
28 нче август 2017 нче ел

Раслыйм
Мәктәп директоры
________ Г.Т. Сабирҗанова
Приказ № 71
28 нче август 2017 нче ел

Татарстан Республикасы
Сарман муниципаль районы муниципаль бюджет гомуми белем бирү учреждениесе
“Сарман урта гомуми белем бирү мәктәбе” татар теле һәм әдәбияты укытучысы
Рамазанова Раушания Наил кызының
7 нче А сыйныфы өчен татар теленнән
ЭШ ПРОГРАММАСЫ

Педсовет утырышында каралды

Беркетмә №1 28 нче август 2017 нче ел

2017-2018 нче уку елы

Сыйныф: *7*

Укытучы: *Рамазанова Раущания Наил кызы*

7 нче сыйныфта ФДББСның базис укыту планы буенча татар теле укытуга сәгатьләр саны түбәндәгечә каралган: атнага 2 сәгать. Барысы 70 сәгать.

Дәреслек: *Татар теле. 7 сыйныф: татар телендә гомуми белем бирү оешмалары өчен уку әсбабы / Н.В.Максимов, Г.Ә.Нәбиуллина - Казан: Татар кит. нәшр., 2014.*
нигезләнеп төзелде.

Аңлатма язуы

7 нче сыйныф өчен " Татар теле" курсының эш программасы Федераль дәүләт белем бирү стандартларының таләпләренә туры китереп, Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы тарафыннан рөхсәт ителгән Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыклары тарафыннан расланган үрнәк программа ("Татар телендә гомуми төп һәм урта белем бирү мәктәпләре өчен ана теленнән программа", V - IX сыйныфлар өчен, Г. Р.Галиуллина, М.М.Шәкүровалар авторлыгында, 2013 ел), Россия Федерациясенең 309-ФЗ номерлы Законына (2007 нче ел, 1 нче декабрь), МБББУ "Сарман урта гомуми белем бирү мәктәбе"нең эш программасы турында нигезләмәсенә, МБББУ "Сарман урта гомуми белем бирү мәктәбе" нең 2017-2018 нче уку елына укыту планына, 7 нче сыйныф өчен Н.В.Максимов, Г.Ә.Нәбиуллина эшләгән (Казан, Татар. кит. нәшр.; 2014) Татарстанның Мәгариф һәм фән министрлыгы тарафыннан тәкъдим ителгән дәреслеккә нигезләнеп төзелде.

7 нче сыйныфта татар теленнән белем бирү максатлары

- Укучыларның башлангыч мәктәптә фонетик, орфоэпик, орфографик, лексик, грамматик нигезләреннән алган белемнәрен системалаштыру, катлаулырак формаларда өйрәтүне дәвам итү.
- Укучыларның иҗади һәм мөстәкыйль фикерли алу мөмкинлекләрен үстерү, үз фикерләрен дәлилләргә күнектерү.
- Телнең төп грамматик чараларын сөйләм процессында куллануга ирешү.
- Татар әдәби тел нормаларын һәм стилистик мөмкинлекләрен ачык күзаллауга, аларны тиешенчә куллана белергә өйрәтү, сөйләм эшчәнлегенең үзара аралашу чарасы икәнен аңлату.
- Баланың үзен тәрбияләү, үзе белән идарә итү, үз фикерен яклый алу сәләтен
- үстерү.
- Укучының үзаңын үстерү, милләтне, ватанны яратырга өйрәтү, горурлык һәм гражданлык хисләре тәрбияләү.
- Җәмгыятьтә яшәү кагыйдәләренә, әхлак нормаларына төшендерү.
- Укучыларның башлангыч мәктәптә фонетик, орфоэпик, орфографик, лексик, грамматик нигезләреннән алган белемнәрен системалаштыру, катлаулырак формаларда өйрәтүне дәвам итү.
- Телнең милли мәдәниятнең чагылышы булуын, тел һәм тарих бердәмлеген аңлату, татар теленең милли-мәдәни үзенчәлегенә төшендерү; татар һәм башка халыкларның рухи мирасына ихтирам тәрбияләү.

7 нче сыйныфта татар теле укытуның төп бурычлары

- Татар теленең барлык тармаклары буенча эзлекле рәвештә фәнни белем бирү.
- Сөйләм эшчәнлеге төрләре буенча ныклы күнекмәләр булдыру. Туган телдә матур һәм дөрес аралашырга өйрәтү.
- Телдән һәм язма сөйләм осталыгы һәм күнекмәләрен камилләштерү, татар теле мөмкинлекләреннән тулысынча файдалана белергә өйрәтү.
- Татар телен башка фәннәр буенча белем алу чарасы буларак кулланырга өйрәтү күнекмәләре булдыру.
- Укучыларның логик фикерләү сәләтләрен үстерү.
- Дәреслек, өстәмә һәм белешмә әдәбият белән эш итү, уку, язу күнекмәләрен камилләштерү.

7 нче сыйныфта татар теленнән үзләштерелергә һәм камилләштерелергә тиешле гомумкүнекмәләр. Формалаштырылган осталык һәм күнекмәләр (уку елы башына):

- өйрәнелгән сүз төркемнәрен һәм аларның үзенчәлекле грамматик билгеләрен аера белү, сүз төркемнәрен морфологик яктан тикшерү;
- теоретик материалларга туры килгән орфограммаларны табу, сүзләрнең дөрес әйтелешен һәм язылышын үзләштерү; телдән һәм язма сөйләмдә ярдәмче фигыльләрне һәм синонимнарны файдалана белү; төрле сүз төркемнәренә кергән сүзләрне дөрес басым белән әйтә белү; тексттагы саннарны дөрес язу;
- бирелгән темага план төзеп, аның буенча сочинение язу өчен, материал туплау һәм тәртипкә китерү;
- сыйфатлама, хикәяләү һәм хөкем йөртү кебек сөйләм төрләренә туры китереп, сочинение язу, монологик һәм диалогик сөйләм формаларын үстерү;
- тормыштан алынган нинди дә булса бер вакыйга турында мәкалә язу;
- изложение яки сочинениеләрне тулыландыру, төзәтү;
- эш кәгазьләреннән расписка һәм акт яза белү.

Укыту предметының укыту планында тоткан урыны

- Гомуми төп һәм урта белем бирү мәктәбенең 7 нче сыйныфында ана теленнән белемнәр киңәйтелә. 6 нчы сыйныфта башлангыч сыйныфлардагы укыту предметының эчтәлеге тирәнәйтелеп кабатлана. 7 нче сыйныфта ФДББСның базис укыту планы буенча татар теле укытуга сәгатьләр саны түбәндәгечә каралган: атнага 2 сәгать. Барысы 70 сәгать.
-
- Гомуми төп һәм урта белем бирү мәктәбендә ана телен өйрәтү телнең төрле катламнарына караган теоретик материалны өйрәтү белән бергә, татар теленең сүзлек байлыгын, мәгънәви һәм кулланылыш үзенчәлекләрен камил куллана белергә, ана теленең сыгылмалылыгын, аралашу процессында ачыла торган нечкәлекләрен, үзенчәлекләрен өйрәтүне дә күздә тота. Татар мәктәпләрендә татар теленнән белем бирүнең нәтиҗәлелеген, сыйфатын арттыру теоретик материалны аңлату барышында, тирән белем бирү белән беррәттән, укучыларда телгә карата кызыксыну уятуны һәм иң мөһиме — аңлап, дөрес итеп сөйләшергә, укырга һәм язарга, логик фикерләргә өйрәтүне, заманча технологияләрне файдаланып, телнең психолингвистик үзенчәлекләренә, мәдәният белән бәйләнешенә игътибар бирүне дә таләп итә.
-
- Гомуми төп һәм урта белем бирү мәктәпләре өчен ана теленнән тәкъдим ителгән үрнәк программа Россия Федерациясендәге һәм Татарстан Республикасындагы мәгарифкә кагылышлы хокукый-норматив актларга һәм федераль дәүләт стандартларына нигезләнеп эшләнде. Биредә гомуми төп белем бирү эшчәнлегенең формалашуы һәм үсеше программасында каралган төп идеяләр игътибарга алынган, татар мәктәпләренең башлангыч сыйныфларында ана теле укытуның гомуми үрнәк программасының эчтәлегендә каралган материалның дәвамчанлыгы һәм башлангыч белем бирү баскычында формалаша башлаган күнекмәләрнең үсеше каралган. Шулай ук төп белем бирү баскычында үзләштерелергә тиешле материалның эчтәлеге, укучыларның яшь һәм психологик үзенчәлекләре дә исәпкә алынган.

Предмет буенча нәтиҗәләр:

6 нчы сыйныфта өйрәнгән мөстәкыйль һәм ярдәмлек сүз төркемнәрен, сүзләрнең ясалыш ягыннан төрләрен хәтердә яңарту, аларга хас закончалыкларны тирәнәйтү;
сөйләмдә сүзләр бәйләнешен , җөмлә төрләрен, җөмлә кисәкләрен (баш кисәкләр, иярчен кисәкләр, модаль кисәкләр) өйрәнү;
укылган текстның эчтәлеген аңлау, үз мөнәсәбәтләрен белдерү, укылган текстка бәйле рәвештә телдән һәм язмача фикер белдерү, тәкъдим ителгән темага телдән һәм язмача бәйләнешле текст төзү.

Программаның төп эчтәлеге

№	Төп темалар	70
1	Морфология бүлеген искә төшерү. Мөстәкыйль сүз төркемнәре. Ярдәмлек сүз төркемнәре. Сүз төркемнәренең җөмлә төзүдәге роле. Сүз төркемнәренең җөмлә кисәге буларак функциясе. Сүзләрнең ясалыш ягыннан төрләре. Гади җөмлә синтаксисы. Синтаксик берәмлекләр.	5
2	Сөйләмдә сүзләр бәйләнеше. Җөмләнең тиңдәш кисәкләре. Тезүле бәйләнеш. Тиңдәш кисәкләр арасындагы теркәгечле һәм теркәгечсез бәйләнеш. Теркәгечле һәм теркәгечсез тезүле бәйләнешне барлыкка китерүче чаралар. Тиңдәш кисәкләр арасына куела торган тыныш билгеләре. Тиңдәш кисәкләр янында гомумиләштерүче сүзләр. Гомумиләштерүче сүзләр янында тыныш билгеләре. Ияртүле бәйләнеш. Ияртүле бәйләнештәге сүзләр арасында урнашкан хәбәрлекле, ачыклаулы, аныклаулы мөнәсәбәт. Ияртүле бәйләнештә ияртүче һәм ияртүче кисәк, аларның шартлы билгесе. Хәбәрлекле мөнәсәбәт; җөмләдә хәбәрлекле мөнәсәбәтне танып белү. Ияртүле бәйләнештәге сүзләр арасында ачыклаулы мөнәсәбәт. Ияртүле бәйләнештәге сүзләр арасында аныклаулы мөнәсәбәт. Аныклаулы мөнәсәбәткә керүче сүзләр янында тыныш билгеләре. Ияртүле бәйләнешне барлыкка китерүче чаралар. Синтаксик берәмлекләр. Сүзтезмә. Исем, фигыль, сыйфат, рәвеш, алмашлык, сан сүзтезмә. Хәбәрлек сүзтезмә. Сүзтезмәләрне тикшерү.	27
3	Җөмләләрне төркемләү. Җөмлә. Җөмлә турында төшенчә. Җөмләнең баш һәм иярчен кисәкләре. Ике составлы һәм бер составлы җөмлә турында төшенчә бирү. Бер составлы исем җөмлә һәм бер составлы фигыль җөмлә. Әйтү максаты ягыннан җөмлә төрләре. Хикәя җөмлә. Сорау җөмлә. Сорау җөмләдә сүзләрнең урнашуы. Боерык җөмлә. Тойгылы җөмлә. Диалогик һәм монологик сөйләм формаларыннан файдалану. Синтагма. Сөйләмне синтагмаларга (мәгънәви кисәкләргә) бүлү. Сөйләмдә логик басымны дөрес билгеләү. Раслау һәм инкяр җөмләләр. Җыйнак һәм җәенке җөмләләр турында төшенчә, аларның сөйләмдә роле. Тулы һәм ким җөмләләр, аларның әдәби һәм җанлы сөйләмдә роле. Гади һәм кушма җөмләләр. Гади җөмлә турында төшенчә бирү. Гади җөмләдә баш кисәкләрнең тиңдәшләнеп килүе. Кушма җөмлә турында төшенчә. Теркәгечле кушма җөмләләр. Теркәгечсез кушма җөмләләр.	17

4	Җөмләнең грамматик кисәкләре. Җөмләнең баш кисәкләре. Ия һәм аның төрләре: гади ия, тезмә ия; аның җөмләдәге урыны. Хәбәр һәм аның төрләре: гади хәбәр, кушма хәбәр, аларның белдерелүе, аның җөмләдәге урыны. Җөмләнең иярчен кисәкләре, аларның мәгънәләре һәм сөйләм төзүдәге роле. Аергыч, аның белдерелүе, сораулары; җөмләдәге урыны. Тиңдәш һәм тиңдәш түгел аергычлар. Тәмамлык турында төшенчә, сораулары, җөмләдәге урыны. Туры һәм кыек тәмамлык, аларның белдерелүе, җөмләдәге урыны. Хәл. Вакыт, урын, рәвеш, күләм, сәбәп, максат, шарт һәм кире шарт хәле, аның белдерелүе, җөмләдәге урыны. Аныклагыч, аның белдерелүе, җөмләдәге урыны. Аныклагычларның аерымлануы, алар янында тыныш билгеләре. Аерымланган хәлләр. Аерымланган хәлләр янында тыныш билгеләре. Төрле хәлләрнең аерымлануы. Җөмләнең модаль кисәкләре. Кереш сүзләр, керешмәләр. Кереш җөмләләр. Кереш сүзләр һәм кереш җөмләләр янында тыныш билгеләре. Эндәш сүзләр, алар янында тыныш билгеләре. Бер составлы җөмләләр. Сөйләмдә сүзләрнең туры һәм кире тәртибе. Инверсия. Җөмләнең грамматик кисәкләрен кабатлау.	18
5	Синтаксик анализ. Ел буена үткәннәргә гомуми йомгак.	3

Укытучылар һәм укучылар өчен методик кулланмалар:

1. В.Максимов, Г.Ә.Нәбиуллина. Татар телендә укытучылар өчен кулланма. Казан, Татарстан китап нәшрияты, 2014.
2. “Мәгариф турында” Россия Федерациясенең Законы (“Закон об образовании” Закон Российской Федерации)
3. “Мәгариф турында” Татарстан Республикасы Законы (6,7,10,32 маддә).
4.”Татар урта гомуми белем мәктәпләре өчен татар теленнән программа” 5-11 нче сыйныфлар. Татарстан Республикасы Мәгариф министрлыгы, Казан, “Мәгариф” нәшрияты, 2010нчы ел.
5.. Диктантлар җыентыгы (төрле авторлар).
6. Изложениеләр җыентыгы (төрле авторлар).
7. Вәлиева Ф.С., Саттаров Г.Ф. Урта мәктәп һәм гимназияләрдә татар телен укыту методикасы, К..: Раннур н-ты, 2000.
8.Татар телендә тыныш билгеләре,Казан ,1985.- Ф.С.Сафиуллина, С.М.Ибраһимов, Э.Вафина.

Интернет-ресурслар

1. http:// www.mon.gov/ru РФ Мәгариф һәм фән министрлыгы
2. http:// www.tatedu.ru ТР Мәгариф һәм фән министрлыгы
3. http:// www.edu.kzn.ru ТР Мәгариф һәм фән министрлыгы Белем порталы
4. http:// tataroved.ru Татар тарихы: төрки- татар дөньясы
tugantelem.narod.ru,
qushlawich.ru,
gzalilova.narod.ru

Программаны үзләштерүдән көтелгән нәтиҗәләр

Шәхескә кагылышлы нәтиҗәләр:
- шәхеснең әхлакый-рухи сыйфатларын камилләштерү:
- милли горурлык, гражданлык хисләре формалаштыру;
- әхлак нормаларын, җәмгыятьтә яшәү кагыйдәләрен үзләштерү;
- күршеңә ярдәм итүдә танып-белү инициативасы күрсәтү;
- үз алдыңа максат кую, аңа ирешү юлларын эзләү;
- уңышларыңа яки уңышсызлыкларыңа, аларның сәбәпләренә дөрес бәя бирү;
- индивидуаль эшчәнлек стилен формалаштыру:
- төрле мәгълүмат чараларын (сүзлекләр, Интернет ресурслар һ.б.) танып-белү һәм аралашу вакытында куллану;
- активлыкка, мөстәкыйль, иҗади фикер йөртергә, фәнни-тикшеренү эшчәнлеген башкару, шәхес буларак формалашуны дәвам итү;
- үзең алган белем күнекмәләрен тормышның төрле шартларында куллана белергә өйрәнү.

Метапредмет нәтиҗәләр:

Танып-белү гамәлләре:
- танып-белү юнәлешендәге максатларны билгеләү;
- укучының үз эшчәнлеген мөстәкыйль рәвештә оештыра
- белүе, бәяләве, үзенең кызыксынучанлык өлкәсен билгеләве;
- мөстәкыйль рәвештә теманы, куелган проблеманы ача белү, фикер йөртү;
- уку мәсьәләсе тирәсендә логик фикерләү;
- фикерләүдә логик чылбыр төзү;
- тема тирәсендәге төп билгеләрне аерып алу нигезендә кагыйдә формалаштыру;
- төрле мәгълүмат чаралары белән эшли, кирәкле мәгълүматны таба, анализлый һәм үз эшчәнлегендә куллана белү;

Коммуникатив УУГ:
- тыңлый белү;
- диалог төзүдә һәм коллектив фикер алышуда катнашу;
- сыйныфташлары һәм укытучы белән уку эшчәнлеген оештыруда хезмәттәшлек итү;
- төрле фикерләрне исәпкә алып эш итү;
- үз фикерен дәлилле белү, тормыштан мисаллар китерү;
- төрле җавапларны тыңлау, чагыштыру, нәтиҗә ясау;
- үз фикерен тулы һәм төгәл итеп әйтә белү;
- күмәк эш вакытында уртак фикергә килү;
- мәгълүмат туплауда үзара хезмәттәшлек итүдә инициативасы күрсәтү;
- укылган текстлар буенча сораулар бирә алу;
- бирелгән текстларның дәвамын үзлектән сөйләп карау, фикер әйтү автор фикере белән чагыштыру;
- үз эшен контрольдә тоту, сыйныфташларына ярдәм итү;

- коммуникатив күнекмәләрнең кеше тормышындагы ролен билгеләү;
- үз фикерләрен телдән һәм язмача җиткерә белү;
- башкаларны тыңлый, киңәш бирә белү;
- сыйныфташлары каршында төрле темаларга, башкарылган проектлар буенча чыгыш ясау;
- иптәшеңнең гамәлләрен бәяләү, күршең белән хезмәттәшлек итү.

Регулятив УУГ:

- дәреснең проблемасын (тема) һәм максатларын мөстәкыйль формалаштыру;
- проблеманы аңлап гипотеза чыгару, үз фикереңне дәлилләр китереп раслый белү, телдән (диалогик, монологик) һәм язма сөйләмдә сәбәп-нәтиҗә бәйләнешен аерып алу, нәтиҗәләрне формалаштыру;
- максатка ирешү юлларын билгеләү;
- үз эшчәнлегеңнең нәтиҗәле булуына ирешү, үз эшчәнлегеңне контрольгә алу;
- укытучы белән бергәләп, үз эшен, иптәшләренең җавапларын бәяләү;
- кагыйдә, күрсәтмәләрне истә тоту һәм аларга ияреп гамәлләр кылу;
- эшләнгән эшкә бәя бирү, сыйфатын һәм дәрәҗәсен билгеләү.

Предмет нәтиҗәләр:

- тел материалы белән логик фикерләүне сорый торган эш төрләрен башкару;
- исем, фигыль, зат алмашлыкларын табарга өйрәтү, аларның морфологик үзенчәлекләрен һәм җөмләдә кулланылышын аңлау;
- сүз төркемнәрен дөрес язу, аларны сөйләмдә дөрес куллана белү күнекмәләрен үстерү;
- сүзтезмәләрне аера белү, алардагы ияртүче һәм иярүче сүзне билгеләп, бәйләүче чараларны күрсәтү;
- морфологик, синтаксик анализ ясау элементларын үзләштерү;
- телдән һәм язма сөйләмне синонимнар, фразеологизмнар белән баету, бер мәгънәле һәм күп мәгънәле сүзләрдән дөрес файдалана белү, сүзләрнең туры һәм күчерелмә мәгънәләрен урынлы куллану;
- төрле телләрдән кергән сүзләрнең мәгънәләрен аңлап куллану һәм дөрес әйтү күнекмәләре булдыру;
- сөйләм эшчәнлеге төрләре буенча ныклы күнекмәләр булдыруны дәвам итү;
- телдән һәм язма сөйләм осталыгы һәм күнекмәләрен камилләштерү;
- укучыларны иҗади эшчәнлеккә тарту, проект эшләре белән кызыксындыру.

Искәрмә:

«Сарман урта гомумбелем бирү мәктәбе» муниципаль белем бирү бюджет учреждениесенең «Укыту предметы, курсы буенча эш программаларының төзелеше һәм тәртибе” турында» 29 нчы август, 2016 нчы елда педсоветта каралган(беркетмә № 1) һәм мәктәп директоры тарафыннан 2016 нчы елның 29 нчы августында чыккан 109 нчы санлы приказы белән расланган нигезнамәсенең 5 пунктына таянып, дәресләр бәйрәм көннәренә һәм каникул көннәренә туры килү сәбәпле, 5 нче а сыйныфында программа сәгатьләрне берләштерү исәбенә үтәлә.

Календарь-тематик план

№	Дәрес темасы	Укучылар эшчәнлеге төрләре	Үткәрү вакыты план	Үткәрү вакыты факт.
1	Кабатлау. Мөстәкыйль сүз төркемнәре.Ярдәмлек сүз төркемнәре.	Дәреслек, сүзлек белән эш итә белү	5.09	
2	Кабатлау. Сүз төркемнәренең җөмлә төзүдәге роле.Сүз төркемнәренең җөмлә кисәге буларак функциясе	Логик фикер йөртү, гомумиләштерү, системалаштыру нәтиҗә ясау	7.09	
3	Кабатлау. Сүзләрнең ясалыш ягыннан төрләре.	Логик фикер йөртү, гомумиләштерү, системалаштыру, нәтиҗә ясау	12.09	
	Гади җөмлә синтаксисы. Җөмләдә сүзләр бәйләнеше			
4	Синтаксис турында төшенчә. Синтаксик берәмлекләр.	Төшенчә, термин, ка-гыйдәләрне аңлап кабул итү, эзләнү таләп итә торган мәсьәләләрне чишү юлларын үзләштерү	14.09	
5	**Үтелгәннәрне кабатлауга контроль диктант**		19.09	
6	Сөйләмдә сүзләр бәйләнеше. Тезүле бәйләнеш. Тиңдәш кисәкләр арасындагы теркәгечле һәм теркәгечсез бәйләнеш.	Логик фикер йөртү, анализ, гому-миләштерү, нәтиҗә ясау, тексттан мәгълүмат алу техникасын камилләштерү	21.09	
7	Тиңдәш кисәкләр арасындагы теркәгечле һәм теркәгечсез бәйләнеш.	Логик фикер йөртү, анализ, гомумиләштерү, нәтиҗә ясау, тексттан мәгълүмат алу техникасын камилләштерү	26.09	
8	Теркәгечле һәм теркәгечсез тезүле бәйләнешне барлыкка китерүче чаралар.	Логик фикер йөртү, анализ, гомумиләштерү, нәтиҗә ясау, тексттан мәгълүмат алу техникасын камилләштерү	28.09	
9	Тиңдәш кисәкләр арасына куела торган тыныш билгеләре.	Схема буенча логик фикер йөртү, нәтиҗә ясау	3.10	

10	Тиңдәш кисәкләр янында гомумиләштерүче сүзләр.Гомумиләштерүче сүзләр янында тыныш билгеләре.	Логик фикер йөртү, анализ, гомумиләштерү, нәтиҗә ясау, тексттан мәгълүмат алу техникасын камилләштерү	5.10	
11	**БСҮ. “Тиңдәш кисәкләр” темасына сочинение**	Үз-үзеңә контроль ясау	10.10	
12	Ияртүле бәйләнеш. Ияртүле бәйләнеш-тәге сүзләр арасында урнашкан хәбәрлекле, ачыклаулы, анык-лаулы мөнәсәбәт. .	Схема буенча логик фикер йөртү, нәтиҗә ясау	12.10	
13	Ияртүле бәйләнештә ияручe һәм ияртүче кисәк, аларның шартлы билгесе	Схема буенча логик фикер йөртү, нәтиҗәясау, тексттан мәгълүмат алу техни-касын камилләштерү, нәтиҗә ясау, термин, кагыйдә, закончалыкларны аңлап кабул итү,планга нигезләнеп, хикәя төзеп язуны камилләштерү, рәсемгә карап хикәя язуны камилләштерү	17.10	
14	Хәбәрлекле мөнә-сәбәт; җөмләдә хә-бәрлекле мөнәсә-бәтне танып белү.	Схема буенча логик фикер йөртү, нәтиҗә ясау, текст нигезендә тәҗрибә үткәрү	19.10	
15	**СҮ. “Җөмләдә сүзләр бәйләнеше” темасына изложение.**	Үз-үзеңә контроль ясау	24.10	
16	Ияртүле бәйләнештәге сүзләр арасында ачыклаулы мөнәсәбәт.	Дәреслек, схема, текст белән эш итә белү, танып белү активлыгын үстерү, эзләнү таләп итә торган мәсьәләләрне үзләштерү, кагыйдә, закончалыкларны аңлап кабул итү	26.10	
17	Ияртүле бәйләнештәге сүзләр арасында аныклаулы мөнәсәбәт.Аныклаулы мөнәсәбәткә керүче сүзләр янында тыныш билгеләре.	Дәреслек, схема, текст белән эш итә белү, та-нып белү активлыгын үстерү, эзләнү таләп итә торган мәсьәләләрне үзләштерү,кагыйдә,закончалыкларны аңлап кабул итү	7.11	

18	Иялртүле бәйләнешне барлыкка китерүче чаралар	Дәреслек, схема, текст белән эш итә белү, танып белү активлыгын үстерү, эзләнү таләп итә торган мәсьәләләрне үзләштерү, кагыйдә, закончалыкларны аңлап кабул итү	9.11	
19	**СҮ."Сөйләмдә сүзләр бәйләнеше" темасына карата ирекле темага сочинение язу**	План төзеп сочинение язуны камилләштерү	14.11	
20	Синтаксик берәмлекләр. Сүзтезмә**.**	Дәреслек белән эш итә белү, танып белү активлыгын арттыру	16.11	
21	Фигыль сүзтезмә.	Дәреслек, схема, текст белән эш итә белү, та-нып белү активлыгын үстерү, эзләнү таләп итә торган мәсьәләләрне үзләштерү, кагыйдә, закончалыкларны аңлап кабул итү	21.11	
22	Исем сүзтезмә	Дәреслек, схема, текст белән эш итә белү, танып белү активлыгын үстерү, эзләнү таләп итә торган мәсьәләләрне үзләштерү, кагыйдә, закончалыкларны аңлап кабул итү	23.11	
23	Сыйфат сүзтезмә.	Логик фикер йөртү, гомумиләштерү, системалаштыру, нәтиҗә ясау	28.11	
24	Алмашлык сүзтезмә	Логик фикер йөртү, гомумиләштерү, системалаштыру, нәтиҗә ясау	30.11	
25	Рәвеш сүзтезмә	Дәреслек, схема, текст белән эш итә белү, танып белү активлыгын үстерү, эзләнү таләп итә торган мәсьәләләрне үзләштерү, кагыйдә, закончалыкларны аңлап кабул итү	5.12	

26	**СҮ. “Сүзтезмә” темасы буенча контроль диктант**	Үз-үзеңә контроль ясау	7.12	
27	Сан сүзтезмә.	Логик фикер йөртү, гомумиләштерү, системалаштыру, нәтиҗә ясау	12.12	
28	Хәбәрлек сүз сүзтезмә	Дәреслек, схема, текст белән эш итә белү, танып белү активлыгын үстерү, эзләнү таләп итә торган мәсьәләләрне үзләштерү,кагыйдә,закончалык-ларны аңлап кабул итү	14.12	
29	Сүзтезмәләрне тикшерү Сүзтезмәләрне гомумиләштереп кабатлау.	Логик фикер йөртү, гомумиләштерү, системалаштыру, нәтиҗә ясау	18.12	
30	**БСҮ. “Сүзтезмә” темасына изложение.**	Үз-үзеңә контроль ясау	21.12	
31	**Җөмлә.** Җөмлә ничек оеша? Җөмлә турында төшенчә.	Дәреслек, схема, текст белән эш итә белү, танып белү активлыгын үстерү, эзләнү таләп итә торган мәсьәләләрне үзләштерү, кагыйдә, закончалыкларны аңлап кабул итү	9.01	
32	Җөмләләрне төр-кемләү.Ике составлы һәм бер составлы җөмлә турында төшенчә бирү.	Дәреслек белән эш итә белү, термин, ка-гыйдәне аңлап кабул итү	11.01	
33	Бер составлы исем җөмлә һәм бер составлы фигыль җөмлә.Бер составлы исем җөмлә һәм бер составлы фигыль җөмләләрне сөйләмдә куллану.	Дәреслек, схема, текст белән эш итә белү, танып белү активлыгын үстерү, эзләнү таләп итә торган мәсьәләләрне үзләштерү, кагыйдә, закончалыклар-ны аңлап кабул итү	16.01	
34	Әйтү максаты ягыннан җөмлә төрләре**.** Хикәя җөмлә.	Дәреслек, схема, текст белән эш итә белү, танып белү активлыгын үстерү, эзләнү таләп итә торган мәсьәләләрне үзләштерү, кагыйдә, закон-чалыкларны аңлап кабул итү	18.01	
35	**СҮ. Җөмлә төрләренә карата изложение язу**	Үз-үзеңә контроль ясау	23.01	

36	Сорау җөмлә.Сорау җөмләдә сүзләрнең урнашуы.	Дәреслек белән эш итә белү, термин, ка-гыйдәне аңлап кабул итү	25.01	
37	Боерык җөмлә.	Дәреслек, схема, текст белән эш итә белү, танып белү активлыгын үстерү, эзләнү таләп итә торган мәсьәләләрне үзләштерү, кагыйдә, закончалыкларны аңлап кабул итү	30.01	
38	Тойгылы җөмлә. Тойгылы җөмләләрнең сөйләмдә әһәмияте.	Төшенчә, термин, ка-гыйдәләрне аңлап ка-бул итү, эзләнү таләп итә торган мәсьәләләрне чишү юлларын үзләштерү	01.02	
39	**БСҮ.“Әйтү максаты ягыннан җөмлә төрләре” темасына сочинение язу.**	Телдән сөйләм һәм язма сөйләм осталыгы, күнекмәләре булдыру	6.02	
40	Синтагма.Сөйләмне синтагмаларга (мәгънәви кисәкләргә) бүлү	Дәреслек белән эш итә белү, термин, кагыйдәне аңлап кабул итү	8.02	
41	Сөйләмдә логик басымны дөрес билгеләүгә эш (текстлар белән эшләү)	Биремнәрне үтәгәндә үз эшчәнлегеңне планлаштыра белү, логик басымны дөрес билгеләүнекамилләштерү	13.02	
42	Раслау һәм инкяр җөмләләр.	Дәреслек белән эш итә белү, термин, ка-гыйдәне аңлап кабул итү	15.02	
43	Җыйнак һәм җәенке җөмләләр турында төшенчә, аларның сөйләмдә роле.	Дәреслек белән эшли белү, игътибарлылык һәм кызыксыну-чанлыкны үстерү, би-ремнәрне үтәгәндә үз эшчәнлегеңне планлаштыра белү	20.02	
44	Тулы һәм ким җөмләләр, аларның әдәби һәм җанлы сөйләмдә роле.	Дәреслек белән эшли белү, танып белү активлыгын үстерү	22.02	
45	**СҮ. Җөмлә төрләренә карата изложение язу**	План төзеп изложение язуны камилләштерү	27.02	

46	Гади һәм кушма җөмләләр. Гади җөмлә турында төшенчә бирү. Гади җөмләдә баш кисәкләрнең тиңдәшләнеп килүе.	Дәреслек белән эш итә белү, термин, кагыйдәне аңлап кабул итү	01.03.	
47	Кушма җөмлә турында төшенчә. Теркәгечле кушма җөмләләр.Теркәгечсез кушма җөмләләр .	Дәреслек белән эшли белү, танып белү активлыгын үстерү	6.03	
48	**СҮ. Төрле төр җөмләләрне куллануга ирекле сочинение язу**	Телдән сөйләм һәм язма сөйләм осталыгы, күнекмәләре булдыру	8.03	
	Җөмләнең грамматик кисәкләре			
49	Җөмләнең баш кисәкләре. Ия һәм аның төрләре: гади ия, тезмә ия; аның җөмләдәге урыны.	Дәреслек, схема белән эшли белү, логик фикер йөртә белү, гомумиләштерү, нәтиҗә ясау	13.03	
50	Хәбәр һәм аның төрләре: гади хәбәр, кушма хәбәр, аларның белдерелүе, аның җөмләдәге урыны.	Дәреслек, схема, текст белән эш итә белү, танып белү активлыгын үстерү, эзләнү таләп итә торган мәсьәләләрне үзләштерү, кагыйдә,закончалыкларны аңлап кабул итү	15.03	
51	Җөмләнең иярчен кисәкләре, аларның мәгънәләре һәм сөйләм төзүдәге роле. Аергыч, аның белдерелүе, сораулары; җөмләдәге урыны . Тиңдәш һәм тиңдәш түгел аергычлар	Дәреслек, схема, текст белән эш итә белү, танып белү активлыгын үстерү, эзләнү таләп итә торган мәсьәләләрне үзләштерү, кагыйдә, закончалыкларны аңлап кабул итү	20.03	
52	Тәмамлык турында төшенчә, сораулары, җөмләдәге урыны. Туры һәм кыек тәмамлык, аларның белдерелүе, җөмләдәге урыны.	Төшенчә, термин, кагыйдәләрне аңлап ка- бул итү, эзләнү таләп итә торган мәсьәләләрне чишү юлларын үзләштерү	22.03	
53	**СҮ. Җөмләдә аергыч һәм тәмамлыкларны дөрес куллануга изложение язу**	Фикер йөртү элементлары кертеп, план төзеп изложение язуны камилләштерү	5.04	
54	Хәлләр. Вакыт хәле, аның белдерелүе, җөмләдәге урыны.Урын хәле, аның белдерелүе, җөмләдәге урыны	Дәреслек, схема, текст белән эш итә белү, танып белү активлыгын үстерү, эзләнү таләп итә торган мәсьәләләрне	10.04	

		үзләштерү, кагыйдә, закончалыкларны аңлап кабул итү		
55	Рәвеш хәле, аның белдерелүе, җөмләдәге урыны. Күләм хәле, аның белдерелүе, җөмләдәге урыны.	Дәреслек, схема, текст белән эш итә белү, танып белү активлыгын үстерү, эзләнү таләп итә торган мәсьәләләрне үзләштерү, кагыйдә, закончалыкларны аңлап кабул итү	12.04	
56	Сәбәп хәле, аның белдерелүе, җөмләдәге урыны.Максат хәле, аның белдерелүе, җөмләдәге урыны.	Дәреслек, схема, текст белән эш итә белү, танып белү активлыгын үстерү, эзләнү таләп итә торган мәсьәләләрне үзләштерү, кагыйдә, закончалыкларны аңлап кабул итү	17.04	
57	**БСҮ. “Хәлләр” темасына карата сочинение**.	Телдән сөйләм һәм язма сөйләм осталыгы, күнекмәләре булдыру	19.04	
58	Шарт хәле, аның белдерелүе, җөмләдәге урыны. Кире хәл.	Төшенчә, термин, кагыйдәләрне аңлап ка- бул итү, эзләнү таләп итә торган мәсьәләләрне чишү юлларын үзләштерү	24.04	
59	**“Хәл” темасын өйрәнүгә контроль диктант**	Үз-үзеңә контроль ясау	26.04	
60	Аныклагыч, аның белдерелүе, җөмләдәге урыны	Дәреслек, схема, текст белән эш итә белү, та-нып белү активлыгын үстерү, эзләнү таләп итә торган мәсьәләләрне үзләштерү, кагыйдә, закончалыклар-ны аңлап кабул итү	01.05	
61	Аныклагычларның аерымлануы, алар янында тыныш билгеләре	Төшенчә, термин, кагыйдәләрне аңлап ка- бул итү, эзләнү таләп итә торган мәсьәләләрне чишү юлларын үзләштерү	3.05	
62	**СҮ. “Аныклагыч” темасына сочинение**	Үз-үзеңә контроль ясау	8.05	
63	Аерымланган хәлләр . Аерымланган хәлләр янында тыныш билгеләре. Төрле хәлләрнең аерымлануы.	Дәреслек, схема, текст белән эш итә белү, танып белү активлыгын үстерү, эзләнү таләп итә торган мәсьәләләрне	10.05	

		үзләштерү, кагыйдә, закончалыкларны аңлап кабул итү		
64	Җөмләнең модаль кисәкләре . Кереш сүзләр, керешмәләр. Кереш җөмләләр. Кереш сүзләр һәм кереш җөмләләр янында тыныш билгеләре.	Дәреслек, схема, текст белән эш итә белү, танып белү активлыгын үстерү, эзләнү таләп итә торган үзләштерү, кагыйдә, закончалыкларны ңлап кабул итү	15.05	
65	Эндәш сүзләр, алар янында тыныш билгеләре .	Дәреслек, схема, текст белән эш итә белү, танып белү активлыгын үстерү, эзләнү таләп итә торгамәсьәләләрне үзләштерү, кагыйдә, закончалыкларны аңлап кабул итү	17.05	
66	**БСҮ. Үтелгәннәрне кабатлауга изложение.**	Фикер йөртү эле-ментлары кертеп, план төзеп изложение язуны камилләштерү	22.05	
67	Сөйләмдә сүзләрнең туры һәм кире тәртибе. Инверсия.	Дәреслек, схема, текст белән эш итә белү, танып белү активлыгын үстерү, эзләнү таләп итә торган мәсьәләләрне үзләштерү, кагыйдә, закончалыкларны аңлап кабул итү	24.05	
68	**“Җөмлә кисәкләре” темасы буенчаконтроль диктан**	Үз-үзеңә контроль ясау	28.05	
69	Җөмләнең грамматик кисәкләрен кабатлау.Синтаксик анализ.	Логик фикер йөртү, чагыштыру, анализ, нәтиҗә ясау	29.05	
70	Җөмләнең грамматик кисәкләрен кабатлау.Синтаксик анализ.	Логик фикер йөртү, чагыштыру, анализ, нәтиҗә ясау	31.05	

КУШЫМТА

Бәяләү системасы Язма эшләрнең күләме һәм аларны бәяләү

Укучыларның тел һәм сөйләм материалын үзләштерү дәрәҗәсен яки аларның гомуми грамоталылыгын диктант, изложение, сочинение, тест яздырып тикшереп була.

Сыйныф	Диктант	Изложение	Сочинение	Тест
7	6 (4)	4 (2)	4 (2)	4

Диктантларның күләме һәм аларны бәяләү

Диктант - укучының гомуми грамоталылыгын тикшерү өчен уздырыла торган язма эшнең бер төре. Диктантлар берничә төрле була: сүзлек диктанты, өйрәтү диктанты, искәртмәле, аңлатмалы, сайланма, иҗади, күрмә, хәтер, ирекле диктантлар.

Орфографик хатасы булмаса, «5» ле куела (1 пунктуацион хата булырга мөмкин). Бер орфографик, бер пунктуацион хатасы булса, «4» ле куела. Ике орфографик, ике пунктуацион хатасы булса, «3» ле куела. Биш орфографик, дүрт-алты пунктуацион хатасы булса, «2» ле куела.

Сүзлек диктантының күләме һәм аны бәяләү

Сүз саны 20-25

Сүзлек диктантына әйтелеше белән язылышы туры килмәгән сүзләр, гарәп-фарсы алынмалары кертелә.

Пөхтә итеп язылган, хатасы булмаган эшкә «5» ле куела. Бер орфографик хаталы эшкә «4» ле куела. Өч орфографик хаталы эшкә «3» ле куела. Биш орфографик хаталы эшкә «2» ле куела.

Контроль диктантларның күләме һәм аларны бәяләү

Алган белем һәм күнекмәләрне тикшерү өчен контроль диктантлар елга ике тапкыр яздырыла.

Уку елы башында	120	Уку елы ахырында	130

Контроль диктант текстлары өйрәнелгән темалар буенча орфограмма һәм пунктограммаларны (2-3 очрак) ала. Грамматик биремле диктант булганда, сүз саны киметелә дә ала. Контроль диктантта укучы тарафыннан төзәтүләр күп булса, билге бер баллга төшәргә мөмкин.

Контроль диктантны бәяләү

Эш пөхтә башкарылса, хатасы булмаса «5» ле куела. (1-орфографик, 2 пунктуацион хата булырга мөмкин.)

2 орфографик, 2 пунктуацион яки 1 орфографик, 4 пунктуацион хаталы эшкә «4» ле куела.

4 орфографик, 4 пунктуацион яки 3 орфографик, 6 пунктуацион хаталы эшкә «3» ле куела.

6 орфографик, 5 пунктуацион яки 5 орфографик, 8 пунктуацион хаталы эшкә «2»ле

куела.
Изложениенең күләме һәм аны бәяләү
Изложение яздыру өчен, матур әдәбият әсәрләреннән өзекләр, хикәяләр, аерым текстлар алына. Алар эчтәлеге һәм күләме ягыннан тиешле сыйныф таләпләренә җавап бирергә, тәрбияви максатларны үз эченә алырга һәм бәйләнешле сөйләм күнекмәләрен үстерү, камилләштерү юнәлешендә булырга тиеш. Изложение ярдәмендә укучының тема эчтәлеген ача белү осталыгы, лексик байлыгы, орфография, грамматика, пунктуация өлкәсенә караган грамоталылыгы тикшерелә. Бу вакытта яңа сүзләр һәм тәгъбирләрне аңлатырга һәм аларны тактага язып куярга кирәк.

Изложение текстының күләме

Уку елы башы		Уку елы ахыры	
Сүз саны	Язма күләме	Сүз саны	Язма күләме
200-300	120-130	300-350	130-140

Изложениене бәяләү

Изложениене бәяләгәндә, фикерләрнең логик эзлеклелегенә, эчтәлекнең тулы, дөрес бирелүенә, язма сөйләм теленең камиллегенә, грамоталы итеп яза алу дәрәҗәсенә игътибар ителә. Изложение һәм сочинениегә ике төрле билге куела. Берсе - эчтәлек, сөйләмне дөрес оештыра алу өчен, икенче - грамоталылыкка.

Тема тулысынча ачылган, фактик һәм техник хаталары булмаган, стиль бердәмлеге сакланган эшкә «5» ле куела. (1 орфографик, 2 пунктуацион яки 2 грамматик хатасы булырга мөмкин.)

Текстның эчтәлеге темага туры килсә, фикерне белдерүдә зур булмаган ялгышлыклар җибәрелсә, бер-ике фактик, бер-ике техник хатасы булса, ике орфографик, ике-өч пунктуацион, бер грамматик хатасы булган эшкә «4» ле куела.

Язмада эчтәлек эзлекле бирелмәсә, стиль бердәмлеге сакланмаса, 3 фактик, 2-3 техник хатасы булса, 3 орфографик, 4 пунктуацион, 2 грамматик хатасы булган эшкә «3» ле куела.

Эзлеклелек, стиль бердәмлеге сакланмаса, язма эш планга туры килмәсә, фактик һәм техник хаталары күп булса, орфографик хаталарның саны дүрттән, пунктуацион хаталарның саны биштән, грамматик хаталар саны өчтән артса, «2» ле куела.

Сочинениенең күләме һәм аны бәяләү

Язманың эчтәлеге темага тулысынча туры килсә, фактик ялгышлары булмаса, бай телдә, образлы итеп язылса, стиль бердәмлеге сакланса, «5» ле куела. (Бер орфографик яисә ике пунктуацион (грамматик) хата булырга мөмкин.) Язманың эчтәлеге нигездә темага туры килсә, хикәяләүдә зур булмаган ялгышлыклар күзәтелсә, бер-ике фактик хата җибәрелсә, теле бай, стиль ягы камил булып, ике орфографик, өч пунктуацион (грамматик) яисә бер-ике сөйләм ялгышы булса, «4» ле куела.

Эчтәлекне бирүдә җитди ялгышлар, аерым фактик төгәлсезлекләр булса, хикәяләүдә эзлеклелек югалса, сүзлек байлыгы ярлы булса, стиль бердәмлеге дөрес сакланмаган җөмләләр очраса, өч орфографик, дүрт пунктуацион (грамматик) яисә өч- дүрт сөйләм хатасы булса, «3» ле куела.

Язма темага туры килмичә, фактик төгәлсезлекләр күп булып, план нигезендә язылмаса, сүзлек байлыгы бик ярлы булса, текст кыска һәм бер типтагы җөмләләрдән торып, сүзләр дөрес кулланылмаса, стиль бердәмлеге сакланмаса, биш орфографик, сигез пунктуацион (грамматик) яисә дүрт-алты сөйләм хатасы булса, «2» ле куела.

Сочинениенең күләме

Сыйныфлар	Бит саны	Сүзләр саны
7	1.5-2	120-140